



Демографічна безпека України: аналіз та стратегії розвитку

Цвігун Інна Анатоліївна

доктор економічних наук

Подільський державний
аграрно-технічний університет



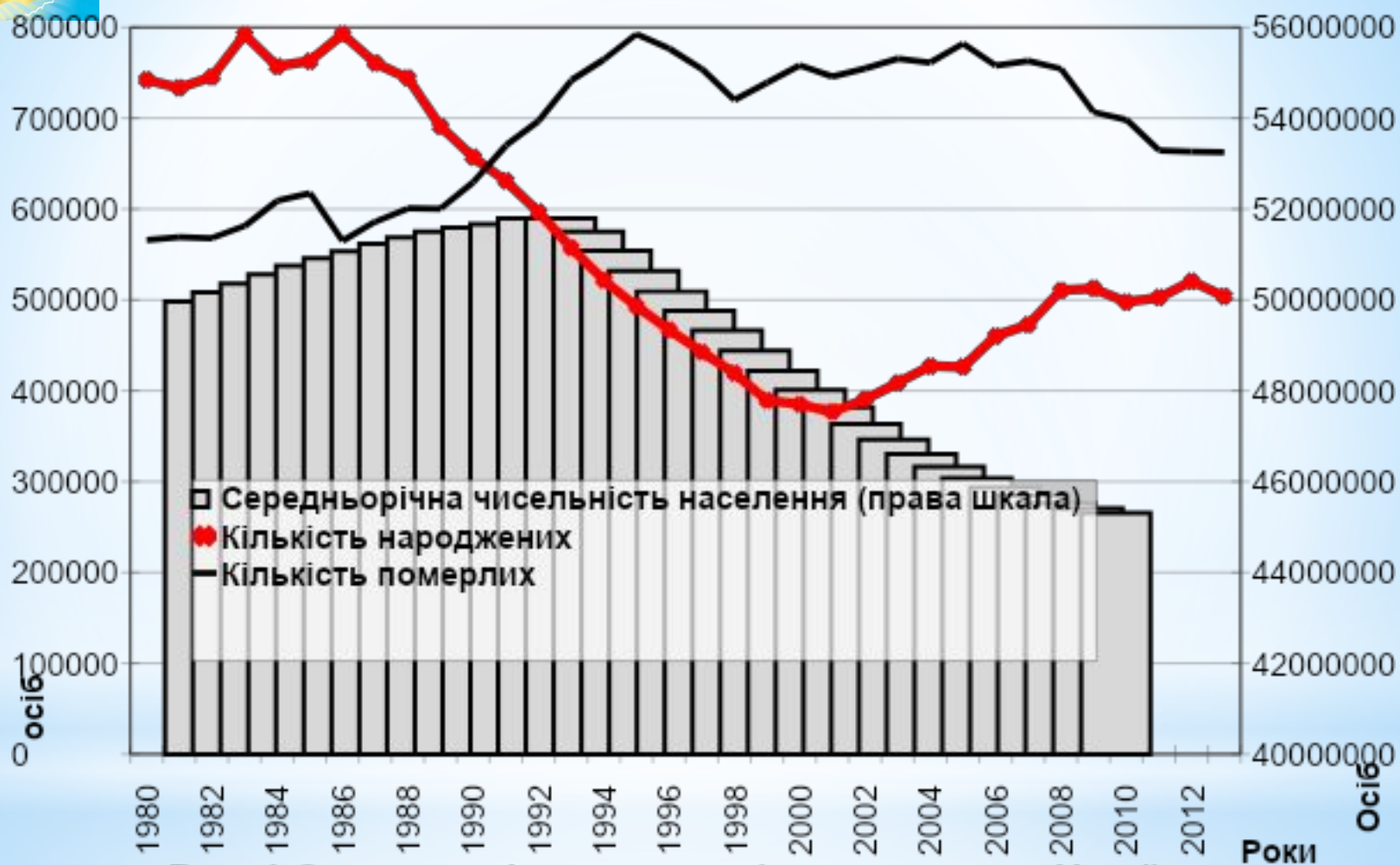


Рис. 1 Середньорічна чисельність населення України та кількість народжених і померлих, 1980-2016 рр.



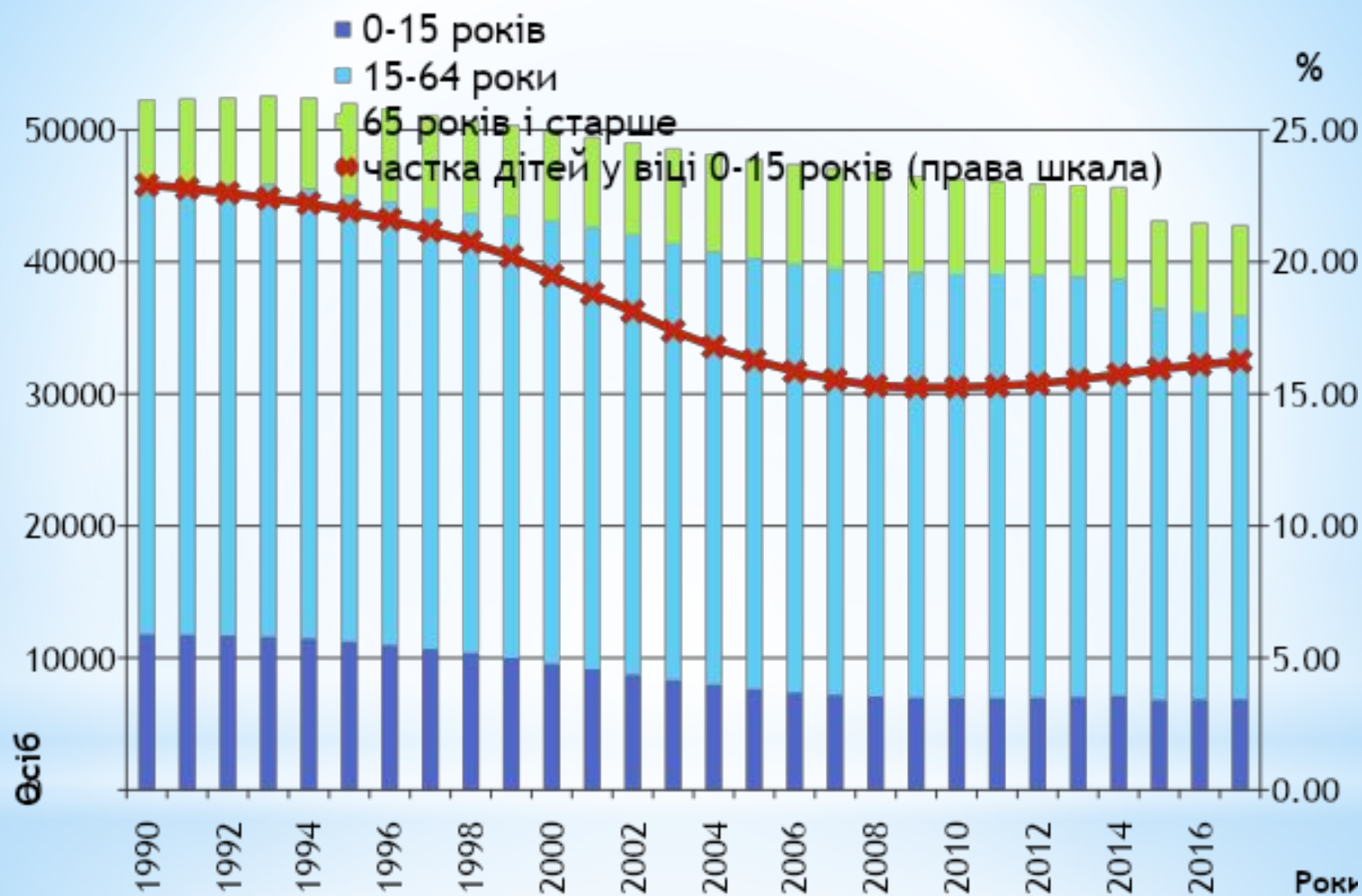


Рис. 2. Структура населення України та частка дітей у віці 0-15 років, 1990-2017 рр.



Рис.3. Демографічна система і її взаємозв'язки*

* розробка автора



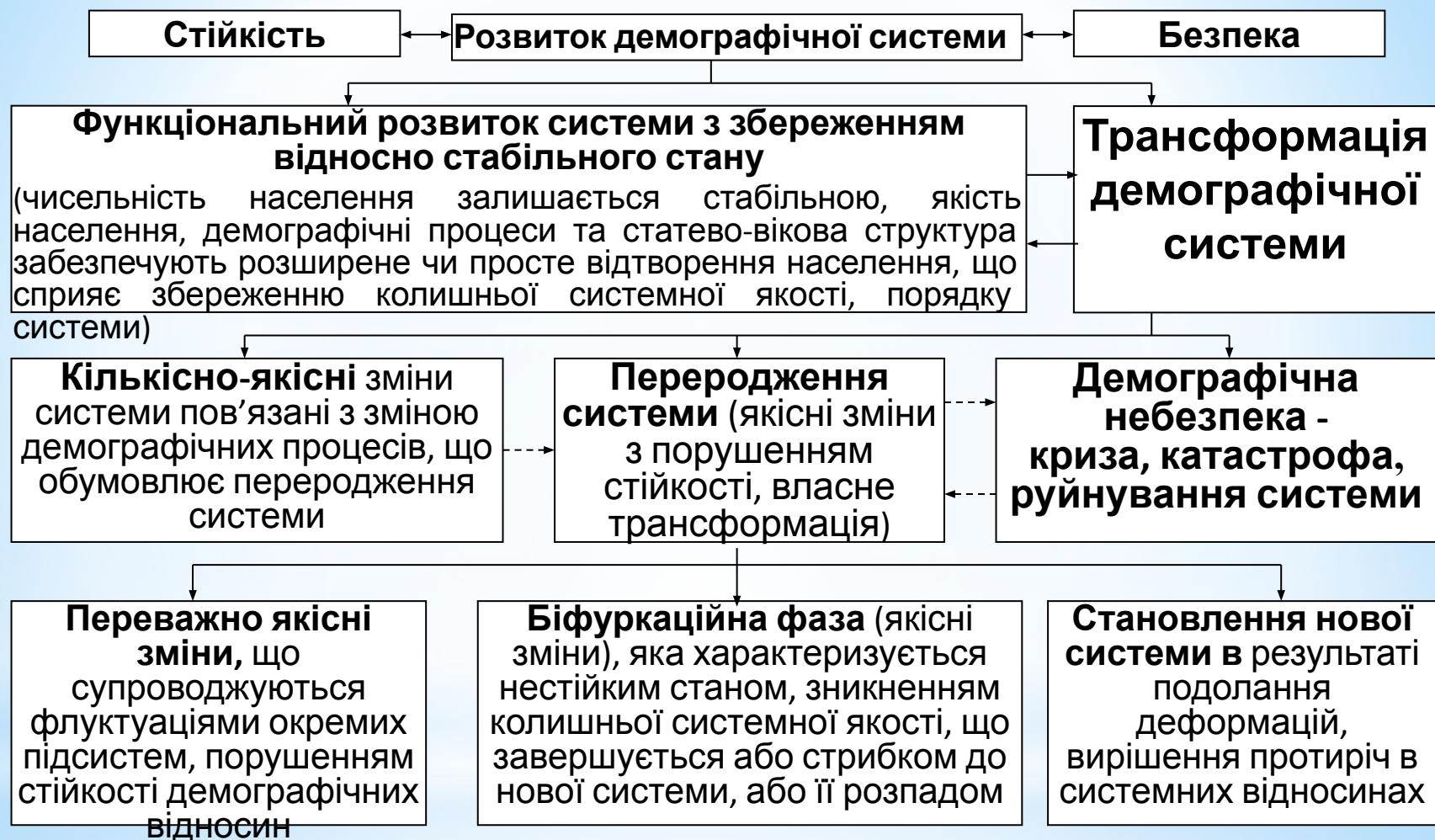


Рис.4. Зміст і етапи трансформації демографічних систем



Рис. 5. Взаємозв'язок демографічної безпеки з основними складовими національної безпеки

**авторська розробка*





Демографічна безпека

Функціональні складові

Демографічна
глобалізація

- результат демографічного відтворення населення в окремих країнах з врахуванням соціально-економічної, демографічної та екологічної ситуації

Демографічна
безпека України

- соціальної складової демографічної політики;
- відтворення населення країни;
- безпека міграційних процесів

Демографічна
безпека регіону

- безпека демографічної сфери на внутрішньо-регіональному рівні і збалансований розвиток регіону;
- безпека міжрегіональної міграції

Демографічна
безпека території

демографічна ситуація окремих територій, як передумова їх збалансованого розвитку та геополітичної безпеки;
- баланс внутрішньо регіональної міграції та урбанізація населення

Безпека особи

економічна безпека, безпека харчування, безпека здоров'я, екологічна безпека, особиста безпека, суспільна безпека, політична безпека, інформаційна безпека

Рис. 6. Ієрархічна декомпозиція багаторівневої системи демографічної безпеки, авторська розробка



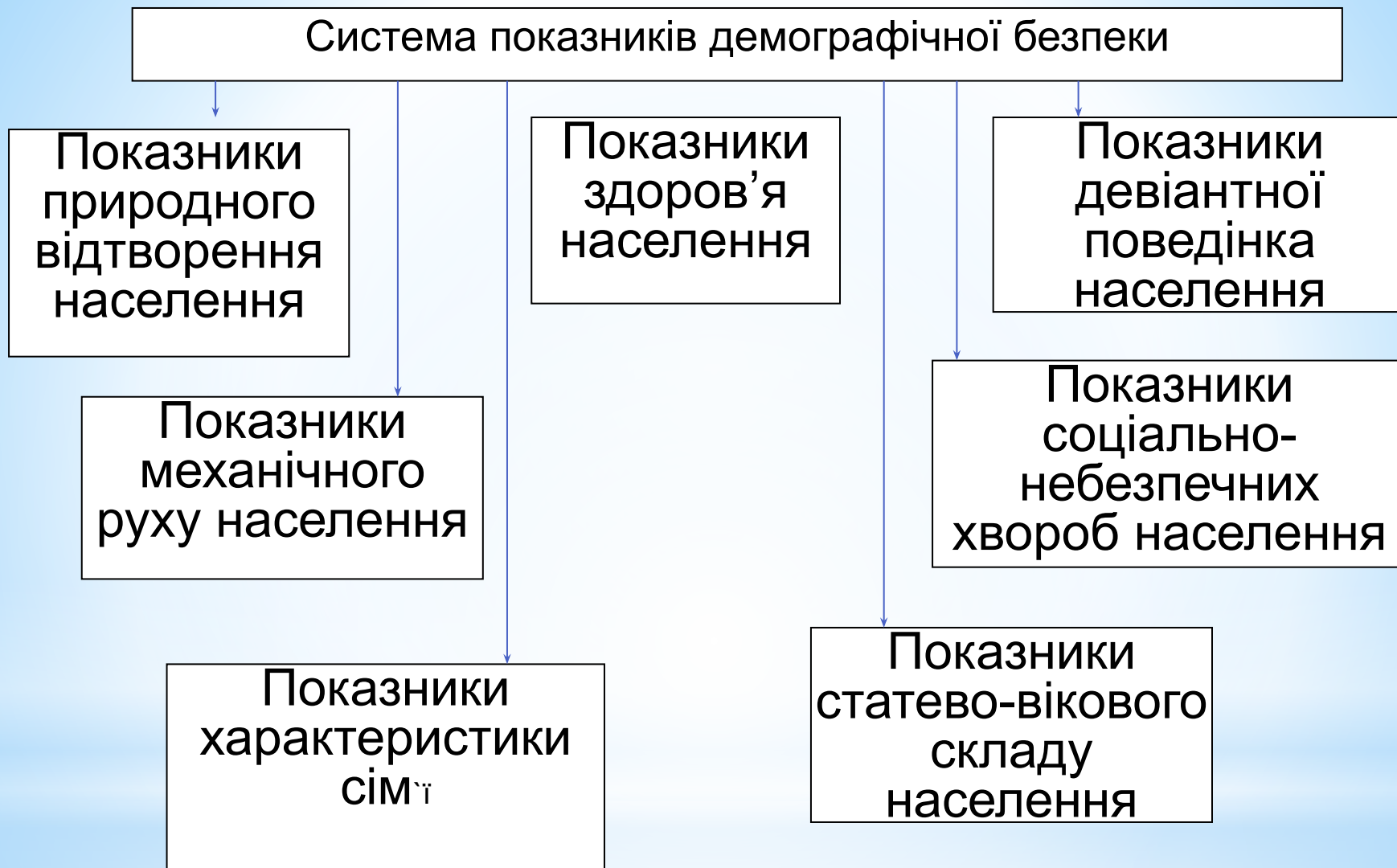


Рис.7. Система показників оцінювання демографічної безпеки України

Таблиця 1.1

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники природного відтворення населення								
Показник життєвості населення	0,52	0,54	0,73	0,76	0,69	0,68	1	1,2
Сумарний коефіцієнт народжуваності	1,1	1,2	1,5	1,5	1,5	1,5	2,1	2,6
Коефіцієнт смертності населення у віці 15-59 років, ‰	6,09	6,87	5,71	5,09	6,2	5,25	4	2,7
Індекс надсмертності чоловіків у віці 15-59 років	2,84	2,78	2,56	2,7	2,78	2,9	2,5	1,6
Коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року, ‰	10,3	9,99	9,37	8	7,9	7,4	6,5	4,2
Коефіцієнт мертвонароджуваності, ‰	4,7	5,26	6,54	6,29	6,28	6,41	6,2	4,1

Таблиця 1.2

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники механічного руху населення								
Коефіцієнт результативності міграційного обміну міського населення, ‰	0,98	1,11	1,07	1,09	1,09	1,01	1	1,1
Коефіцієнт результативності міграційного обміну сільського населення, ‰	0,90	0,80	0,92	0,96	0,98	0,99	1	1,1
Коефіцієнт міграційного обороту, ‰	32,1	32,4	27,7	27,4	24,6	22,0	38,0	28

Таблиця 1.3

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники здоров'я населення								
Очікувана тривалість життя при народженні років	68,3	67,9	69,3	71,4	71,4	71,7	75	82
Різниця в очікуваній тривалості життя чоловіків і жінок, років	11,4	11,7	11,1	9,88	9,88	9,73	8	5
Кількість дітей-інвалідів у віці 0-17 років (на 100 тис. дітей), дітей	139	181	203	210	211	212	200	120
Кількість хворих з вперше встановленим діагнозом злоякісного новоутворення (на 100 тис.), осіб	324	336	332	361	314	316	300	250
Кількість населення вперше визнане інвалідами у віці старше 18 років (на 100 тис.), осіб	58	56	47	44	46	47	40	30

Таблиця 1.4

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники соціально-небезпечних хвороб населення: кількість хворих з вперше встановленим діагнозом								
захворювання на гонококову інфекцію (на 100 тис. осіб)	46,8	38,7	24	18	13,5	12,5	10	8
захворювання на сифіліс (на 100 тис. осіб)	64,11	42	20,1	10,1	7,6	7,6	7	4
активний туберкульоз (на 100тис. осіб)	75,6	84,8	72,9	68	56,0	54,8	60	30
розлади психіки та поведінки (на 100тис.), осіб	248,8	242,1	232,8	226,5	189,5	180,1	180	140
ВІЛ-інфіковані (на 100тис.), осіб	18,3	29,4	43,3	47,8	37,2	40,2	35	9

Таблиця 1.5

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники девіантної поведінки населення: (на 100 тис. населення), осіб								
Кількість померлих в результаті навмисного само ушкодження, осіб	25,9	22,6	21,2	20,7	18,8	17,4	14	7
Кількість злочинів, осіб	955	1044	954	1239	1365	1302	800	400
Кількість померлих від наслідків нападу з метою убивства , осіб	11,5	9,7	6,7	5,0	4,9	4,6	4,4	2,2
Кількість вперше зареєстрованих випадків розладів психіки і поведінки внаслідок вживання наркотичних речовин, осіб	23,3	14,7	13,7	10,5	12	11,6	10	5
Кількість померлих від причин, пов'язаних зі зловживання алкоголем , осіб	28	39,3	18	23,4	23,4	20,8	18	11

Таблиця 1.6

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники статевो-вікової структури населення								
Коефіцієнт старіння, %	14,7	16,1	15,8	15,3	15,9	16,2	12	8
Індекс молодості (діти у віці 0-15 років на 100 осіб у віці старше 60 років)	82,6	77,1	74,6	72,9	72	72	100	120
Кількість чоловіків на 1000 жінок у віці 15-49 років	970	974	981	993	996	999	1000	1050
Вік балансування, років	26	28	30	33	33	31	40	50

Таблиця 1.7

Показники демографічної безпеки України у 2002-2016 рр. та їх цільові орієнтири та порогові значення

Роки	2002	2005	2009	2013	2015	2016	Порогові значення	Цільові орієнтири
Показники сімейних відносин								
Кількість абортів на 1000 народжених живими	886	620	380	293	264	264	250	200
Кількість дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків у віці 0-17 років (на 100 тис дітей віком 0-17 років)	1174	1069	1265	1133	9611	9348	500	400
Частка дітей, народжених матерями, що не перебували в зареєстрованому шлюбі, %	19	21,4	21,2	22,1	20,6	20,1	20	10

Таблиця 2

Шкала оцінки інтегрального індексу демографічної безпеки

Значення інтегрального показника	Стан демографічної безпеки/небезпеки	Класифікація
Менше 0,200	Катастрофічний	Демографічна небезпека
0,201–0,400	Критичний	
0,401–0,600	Кризовий	
0,601–0,800	Передкризовий	
0,801–1,000	Нормальний	Демографічна безпека
Вище 1,001	Безпечний	



Рис. 7. Основні індикатори демографічної безпеки в Україні порівняно з пороговими значеннями та цільовими орієнтирами, 2016 р.

Таблиця 3

Групування регіонів України за інтегральним індексом демографічної безпеки, 2014-2016 рр.

Інтервали за рівнем демографічної безпеки	Стан демографічної безпеки	Інтервали інтегрального індексу	Чисельність областей	Інтегральний індекс демографічної безпеки	Назви областей
1 і вище	Безпечний				
0,8-1	Нормальний		1	0,808	Закарпатська
0,6-0,8	Передкризовий	0,7-0,8	-	-	-
		0,6-0,7	6	0,660	Рівненська, Волинська, Тернопільська, Львівська, Чернівецька, Івано-Франківська
0,4-0,6	Кризовий	0,5-0,6	12	0,545	Миколаївська, Запорізька, Полтавська, Одеська, Черкаська, Житомирська, Сумська, Хмельницька, Вінницька, Харківська, АР Крим, Київська
		0,4-0,5	6	0,485	Кіровоградська, Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Чернігівська, Херсонська
0,2-0,4	Критичний		-		
0-0,2	Катастрофічний		-		

Складові індекси інтегрального індексу демографічної безпеки

Природне відтворення	<u>Кращі регіони</u> Івано-Франківська (Іп.в.=0,678) Волинська (Іп.в.=0,676) Київська (Іп.в.= 0,662)	<u>Гірші регіони</u> Донецька (Іп.в.= 0,488) Кіровоградська (Іп.в.= 0,506) Чернігівська (Іп.в.= 0,529)
Здоров'я	<u>Кращі регіони</u> Закарпатська (Із=0,753) Чернівецька (Із=0,724) Івано-Франківська (Із=0,688)	<u>Гірші регіони</u> Чернігівська (Із=0,602) Кіровоградська (Із=0,604) Миколаївська (Із=0,614)
Соціально небезпечні хвороби	<u>Кращі регіони</u> Закарпатська (Існх.=1,602) Чернівецька (Існх.=0,908) Івано-Франківська (Існх.=0,906)	<u>Гірші регіони</u> Дніпропетровська (Існх.=0,350) Одеська (Існх.=0,370) АР Крим (Існх.=0,400)
Девіантна поведінка	<u>Кращі регіони</u> Івано-Франківська (Ід=0,851) Львівська (Ід=0,850) Тернопільська (Ід=0,798)	<u>Гірші регіони</u> Кіровоградська (Ід=0,266) Донецька (Ід=0,285) Луганська (Ід=0,297)
Характеристика сім'ї	<u>Кращі регіони</u> Рівненська (Ісім=0,962) Івано-Франківська (Ісім=0,821) Львівська (Ісім=0,722)	<u>Гірші регіони</u> Донецька (Ісім=0,313) Кіровоградська (Ісім=0,318) Луганська (Ісім=0,336)
Статевікова структура	<u>Кращі регіони</u> Закарпатська (Істр.=0,856) Рівненська (Істр.=0,784) Івано-Франківська (Істр.=0,745)	<u>Гірші регіони</u> Донецька (Істр.=0,565) Чернігівська (Істр.=0,571) Черкаська (Істр.=0,582)
Механічний рух	<u>Кращі регіони</u> Київська (Ім=1,155) Закарпатська (Ім=1,121) Чернівецька (Ім=1,061)	<u>Гірші регіони</u> Херсонська (Ім=0,833) Кіровоградська (Ім=0,849) Луганська (Ім=0,868)

Рис.8. Розподіл регіонів України за найкращими та найгіршими індексами складовими демографічної безпеки, 2014-2016 рр.



Рис.9. Демографічні ризики та їх вплив на національну безпеку України



ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ Забезпечення демографічної безпеки		Можливості	Загрози
ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ Управління демографічною безпекою		Формування сучасних моральних принципів поведінки всіх суб'єктів суспільства Розвиток громадянського суспільства і формування електорату. Виховання почуття гідності і відповідальності населення. Зростання рівня довіри у суспільстві. Покращення екологічної ситуації та якості продуктів харчування. Зростання рівня життя населення. Зменшення економічної нерівності у суспільстві. Соціальна спрямованість політики влади. Зростання соціальної захищеності населення і зменшення соціальної і гендерної нерівності	Низький рівень життя та високий рівень економічного розшарування населення. Криза традиційних моральних і духовних цінностей. Низька соціальна захищеність окремих прошарків населення. Криза довіри та соціальної відповідальності в суспільстві. Незадовільна соціально-демографічна політика уряду та її реалізація. Соціальне відторгнення і формування спадкової маргіналізації у суспільстві. Відсутність національної гідності та самоповаги. Забруднення навколишнього середовища. Низька якість продуктів харчування.
Сильні сторони		Поле СІМ (SO) Стан демографічної безпеки: припинення зниження чисельності населення та покращення його якісних характеристик	Поле СІЗ (ST) Стан порушення демографічної рівноваги під впливом зовнішніх чинників
Слабкі сторони Депопуляція. Старіння населення. Диспропорція статеві-вікової структури населення. Низька народжуваність. Висока смертність населення працездатного віку. Низька тривалість життя. Зростання рівня захворюваності соціальними хворобами. Високий рівень розлучуваності. Висока частка позашлюбних і покинутих дітей		Поле СЛЗ (WT) Стан демографічних ризиків та втрат	Поле СЛІМ (WO) Стан демографічної небезпеки – системні порушення демовідтворювальних процесів

Рис. 10. Матриця SWOT – аналізу стратегічного планування забезпечення демографічної безпеки в Україні





Доповідь закінчено.
Дякую за увагу

